

Drie keer de Egyptische omwenteling

Jos Strengholt

Egypte mijn volk. Ooggetuige van een omwenteling.

Heerenveen: Uitgeverij Medema, 2011, 238 pag. € 12,-

Alexander Weissink

Egypte. Habibies, helden en huichelaars

Amsterdam: De Bezige Bij, 2011, 336 pag. € 18,90

Alaa Al Aswany

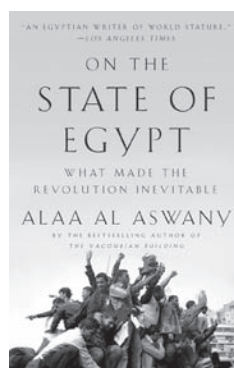
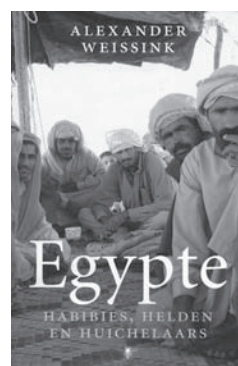
On the State of Egypt. What Made the Revolution Inevitable
vert. Jonathan Wright

New York: Vintage Books, 2011, 192 pag. € 15,45

Maarten Jan Hijmans

Je kon erop wachten natuurlijk, de boeken over de revolutie in Egypte. Ten minste twee verschenen er tot nu toe in het Nederlandse taalgebied. Een derde is in het Engels en van een Egyptenaar, en er zullen nog er vele volgen.

De twee Nederlandse boeken hebben gemeen dat ze midden in de revolutie zijn geschreven en dus noodgedwongen geen uitspraak doen over de afloop ervan. Beide zijn daar overigens niet overdreven optimistisch over, maar daar houdt elke overeenkomst ook op. Jos Strengholt woont al ruim twintig jaar in Egypte.



Hij is er inmiddels zo mee vergroeid, dat hij zijn boek *Egypte, mijn volk* noemde, met als ondertitel 'Ooggetuige van een omwenteling'. Of hij dat 'mijn volk' helemaal waar kan maken, weet ik niet. Maar feit is dat Strengholts leven in-

tussen behoorlijk en op gevarieerde wijze met Egypte is verstrengeld. Hij kwam er in 1988 als correspondent van de EO, deed later ook dingen voor andere media en zette nog weer later een tv-bedrijf op dat — veelal, maar niet uitsluitend, christelijke — films maakte voor satellietzenders. Sinds een tijdje heeft hij echter weer een nieuwe carrièrewending gemaakt. Het bedrijf is overgedaan en hij is nu fulltime priester van de Anglicaanse kerk, een minderheidskerk binnen

de Egyptische christelijke minderheid waar zo'n 10 tot 15 procent van de bevolking toe behoort.

Twintig jaar geeft iemand ruimschoots de gelegenheid om in te burgeren. Strengholts boek geeft er blijk van dat hij dat inderdaad behoorlijk heeft gedaan. Het kan ook haast niet anders als je er zo lang hebt rondgelopen als journalist, een bedrijf met werknemers hebt gehad en — zoals nu — verantwoordelijk bent voor je parochianen. Strengholt vertelt over de buurt waar hij al twintig jaar woont (in Maadi, een deels nogal deftige voorstad van Cairo), beschrijft conversaties met winkeliers, moeizame ontmoetingen met de ambtenarij en de politie, en over de feesten als kinderen van zijn portier of werkster trouwen.

Hij beschrijft het op een feitelijke, maar luchtige manier, met een prettig soort ingehouden humor. En al vertellend komt er heel wat wetenswaardigs langs: over de corrupte werking van het politieke systeem; de treurigheid van niet-functionerende diensten; en hoe Egyptenaren over al die dingen denken. Uiteraard heeft hij ook veel te zeggen over de christelijke minderheid, en ook dat is vooral informatief

Er is maar één punt waar ik een vraagteken bij zou willen zetten, en dat is zijn grote angst voor islamisten in het algemeen, en de Moslimbroederschap in het bijzonder. Die angst komt vooral naar voren in zijn beschrijvingen van de revolutie. Strengholt is bang dat de Moslimbroeders — al dan niet door een soort handjeklap met de militairen die momenteel de macht hebben — zullen gaan zorgen voor een verdergaande islamisering van de maatschappij. Hij is bang dat de verkiezingen in september niet alleen de eerste eerlijke verkiezingen zullen worden, maar ook weer de laatste. Hij voert hier overigens geen of weinig concrete aanwijzingen voor aan (zoals sluitende argumenten voor het tegendeel ook moeilijk te geven zijn). Hij gaat er ook niet echt diep op in. Maar er blijft

al met al wel iets hangen van een overdreven angst voor de boeman van het islamisme; een angst waar vooral strenggelovige christenen aan lijden. Het is ook geen toeval dat het voorwoord werd geschreven door Gert Jan Segers, directeur van het wetenschappelijke instituut van de CU. Maar deze opmerking van mij is niet meer dan een kleine kanttekening bij een verder lezenswaardig en informatief boek.

Hollandse vrouwen

Van Strengholt naar Alexander Weissinks *Egypte, Habibies, helden en huichelaars* is een hele stap. Waar Strengholt de zaken ontspannen opdiend op een manier van *take it or leave it*, is Weissink steeds nogal expliciet. Hij gebruikt ook vrij veel van wat de vroegere hoofdredacteur van *Vrij Nederland*, Joop van Tijn, 'dikke woorden' placht te noemen. Van Tijn bedoelde daar zinnen mee als: 'Met de val van de autoritaire re-

Wat leidde tot de opstand?

gimes in het Midden-Oosten en Noord-Afrika dreigt ook het seculiere gezag in de Arabische regio te verdwijnen.' Of: 'Niet langer zal de massa stil toekijken hoe de toekomst van het land voor hen wordt bepaald. Niet weer zal het een exclusieve tweestrijd worden tussen een autoritair regime enerzijds en de moslimfundamentalisten anderzijds.'

Weissink was vanaf 2005 vier jaar lang correspondent in Cairo voor het *Financieele Dagblad* (FD) en *NRC Handelsblad*. Kort voor de omwenteling kwam hij naar Nederland om aan de burelen van het FD plaats te nemen. Tijdens de opstand keerde hij weer een tijdje naar Cairo terug.

Zijn boek bestaat hoofdzakelijk uit journalistieke reportages van vóór de revolutie van 25 januari. De onderwerpen zijn interessant: de rebelse Bedoeïenen in de Sinaï-woestijn; het belachelijke, miljarden verslindende Toshka-project (een poging om een groot stuk woestijn bij Aswan vruchtbaar te maken, een totaal mislukt prestigeproject van Mubarak); broodschaarste; Hollandse vrouwen op leeftijd die naar de badplaats Hurghada komen om zich daar door jonge Egyptenaren voor veel geld seksueel te laten verwennen, en vergelijkbare zaken. De stukken zijn wat breder uitgewerkt voor het boek en voorzien van een aan de actualiteit aangepaste inleiding en epiloog.

Wat ik jammer vind, is de manier waarop Weissink steeds nadrukkelijk zelf aanwezig is in het verhaal. Hij had het allemaal ook wat afstandelijker kunnen opschrijven. En echt storend is dat hij — voor de couleur locale? — zijn verhalen lardeert met dialogen, waarbij hij de indruk

wekt steeds Egyptenaren te ontmoeten die qua woordenschat niet veel verder komen dan een Nederlander die een jaar of wat in Egypte heeft doorgebracht. Een voorbeeld:

‘Ana tabaan — ik ben moe’, zegt Abdallah. ‘We praten er morgen over.’

‘Als je voortaan je bek niet houdt, dan vermoord ik je,’ snauwt één van de mannen.

‘Miin homma — wie zijn dat?’ vraagt hij verbaasd, wanneer Wafaa en ik uit de auto stappen en ons bij Abdallah voegen.

‘Khasuus Amriki — Amerikaanse spionnen’, antwoordt Abdallah met een grijns. ‘U kunt maar beter weggaan’, fluistert hij ons toe.’

Een ander probleem dat ik met Weissinks boek heb, is dat ik niet weet of zijn analyses altijd wel zo kloppend zijn. In zijn inleiding schrijft hij over zijn eigen boek: ‘De lezer leert hoe het land wordt geplaagd door religieuze huiche-



larij, ongebreidelde bevolkingsgroei, armoede, watertekort, migratie, radicalisering, sektarisch geweld en het Palestijns-Israëlische conflict. De opeenhoping van problemen vormt de aanloop naar de volksopstand.’ (pag. 14) De formulering dat de lezer al lezende in Weissink ‘leert’, is nogal aanmatigend.

Maar het is vooral de vraag of dat alles nu wel ‘de’ aanleiding was voor de opstand. Dat het meespeelde en een belangrijke factor was, is zeker. Maar als hij alles vooral wijt aan deze oorzaken en de slechte staat van de economie, zit hij ernaast, denk ik. De mannen en vrouwen die gingen betogen, deden dat omdat ze genoeg hadden van onderdrukking en willekeur. Niet toevallig kozen ze 25 januari, de Dag van de Politie, en namen ze het geval van Khaled Said, die getuige was van een drugsdeal van politiemannen en daarna door hen werd vermoord, als aanleiding voor hun protest. Tijdens die weken van protest ontstond ook een soort ‘geest van Tahrir’, die minder met verbetering van levensomstandigheden te maken had dan met afrekenen met onrecht en tirannie en het opbouwen van een ‘nieuw Egypte’.

Ik weet dat de geest van Tahrir niet hetzelfde is als de geest van Egypte, en dat overal — het was niet alleen in Cairo — niet meer dan een minderheid de straat op ging. Maar stellingen dat Egypte nu waarschijnlijk een ruk naar religiositeit zal gaan doormaken, of dat ‘in een land waar 40 procent van de bevolking op of onder de armoedegrens leeft, de economie uiteindelijk bepalend zal zijn voor de toekomst van Egypte’ (pag. 332), zijn toch — als je er nauwelijks argumenten voor aandraagt — niet meer dan een soort stoplappen. Laten we wachten tot de verkiezingen, zou ik zeggen.

Bijna tegelijk met de boeken van Strengholt en Weissink verscheen ook *On the State of Egypt. What Made the Revolution Inevitable*, een verzameling in het Engels vertaalde columns die de

Egyptische auteur Alaa Al Aswany in de jaren 2009-2010 schreef voor onder meer de krant *Al-Doustour*. Al Aswany gaf een aantal jaren geleden in de roman *Het Yacoubian* al een onnavolgbaar portret van de corruptie, de verstikkende atmosfeer waarin geen debat meer kon worden gevoerd, en de grauwsluiere van de middelmatigheid waar de president en zijn entourage het hele land onder hadden bedolven.

In deze gebundelde columns — die allemaal eindigen met de woorden ‘Democracy is the solution’ (een woordspeling op de beroemde strijdkreet van de Moslimbroederschap: ‘de islam is de oplossing, *al-islam huwwa al-hal*’) — legt hij het nog explicieter uit. Volgens hem zat het er al aan te komen, die revolutie. In stukken als ‘Hebben we een welwillende dictator nodig?’, ‘Waarom stemmen Egyptenaren niet?’, ‘Geldt het vervalsen van verkiezingen als een grote zonde?’, ‘Waarom blijven we achter terwijl de wereld vooruitgaat?’, en ‘Waarom vallen Egyptenaren vrouwen lastig?’, legt hij geduldig uit waarom Mubaraks regime Egypte had verziekt, en waarom het zo niet langer kon.

Het is verleidelijk Al Aswany’s boek, dat inmiddels onder de titel *Over Egypte* is verschenen bij Uitgeverij De Geus, naast de twee andere te leggen, al is dat niet helemaal eerlijk. Strengholt en Weissink zijn — in Egypte — alloctonen, die schrijven voor een Nederlands publiek. Al Aswany speelde een thuiswedstrijd. Maar natuurlijk is het niet alleen dat. Al Aswany is ook een grootmeester, die laat zien dat literatuur en journalistiek soms heel goed in elkaars verlengde kunnen liggen.

*Maarten Jan Hijmans blogt op
<http://abu-pessoptimist.blogspot.com>*